

**RESTORATION OF LOST COURT PROCEEDINGS
IN CIVIL PROCEEDINGS UNDER MARTIAL LAW**

**ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ
У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Tatulych I. Yu.

*Candidate of Law, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Department
of Procedural Law
of the Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Татулич І. Ю.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри процесуального права
юридичного факультету
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, і як наслідок запровадження правового режиму воєнного стану Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 на територіях багатьох областей порушений режим роботи судової системи, а також відсутній доступ до інформації про стан розгляду справ, що в деяких випадках унеможливує реалізацію конституційного права на справедливий суд. Однак, в Україні конституційне право кожного на судовий захист є непорушним, незважаючи на умови війни. Держава зобов'язана забезпечити ці права, незалежно від того, який правовий режим діє в той чи інший час. Положення ст. 64 Конституції України та ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» гарантують право на захист своїх прав і свобод у судовому порядку в умовах воєнного стану [1].

Зауважимо, що невід'ємною частиною процесу судочинства, як вказує практика Європейського суду з прав людини, є виконання судового рішення. Тому процес судочинства не може бути порушеним, зокрема у випадках, коли рішення суду неможливо виконати через втрату матеріалів самого провадження. Звідси, одним із способів захисту прав учасників судового процесу є **відновлення втраченого судового провадження**. Наразі, в Україні склались всі обставини до того, що відповідний розділ Цивільного процесуального кодексу України (Розділ 10) (далі – ЦПК України) буде все частіше застосовуватись на практиці [2]. Зауважимо, що нормами ЦПК України, якими дане питання врегульовано, не визначено з яких причин судове провадження може бути

втрачено. Найчастіше для цього є ряд об'єктивних підстав: припинення діяльності судів на території тимчасово окупованого Криму та деяких районах Донецької, Луганської областей, проведення АТО, повномасштабна агресія з боку росії з окупацією певних районів Херсонської, Харківської, Запорізької, Миколаївської областей, постійні ракетні обстріли органів державної влади та судів, що відповідно може призводити до втрати цілих архівів у відповідних судах. Крім того, не слід виключати і суб'єктивні причини недбалості певних службових осіб та зловживання останніми своїми правами тощо. Отже, якщо будь-хто з учасників справи втратить рішення суду чи з об'єктивних причин потрібно отримати дублікат того чи іншого рішення, наприклад, для проставлення апостилю чи для пред'явлення до виконання, особа має звернутись з письмовою заявою до суду, яким було ухвалене рішення. Проте якщо даний суд знаходиться на тимчасово окупованій території не функціонує через проведення в регіоні бойових дій чи взагалі внаслідок пожежі в суді втрачений архів усіх судових справ, в такому випадку єдиним варіантом отримати необхідне рішення суду є ініціювати процедуру відновлення втраченого провадження. Зазначимо також, що така процедура передбачена виключно для справ, які були вирішені по суті, тобто було винесено рішення у справі чи ухвала про закриття провадження, не залежно від того чи набрало таке рішення/ухвала законної сили. Однак, якщо ж відповідний суд першої інстанції більше не функціонує як судовий орган на певній території, згідно відповідних розпоряджень повноваження цього суду передаються іншому суду, який знаходиться на «безпечній» або не окупованій території і звернення направляється до цього суду.

Для відновлення втраченого провадження ініціатор процесу повинен зазначити мету такого відновлення, а також надати всі наявні в нього документи, матеріали, інформацію, що зможе допомогти суду відновити матеріали справи. Найчастіше дана процедура здійснюється з метою: одержання завіреної копії судового рішення; виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні; апеляційне чи касаційне оскарження судового рішення; скасування заходів забезпечення позову; вирішення питань, пов'язаних із зверненням судового рішення до виконання тощо. Слід зауважити, що саме від мети відновлення судового провадження може залежати обсяг документів втраченого судового провадження, які будуть відновлені. При цьому питання щодо обсягів відновлення втраченого судового провадження законодавцем віднесено на розсуд суду (ч.1 ст. 494 ЦПК).

Якщо немає підстав для залишення заяви без руху, без розгляду чи підстав для відмови у відкритті провадження за заявою, суд своєю ухвалою відновлює втрачене судове провадження або частину

втрачених матеріалів, зазначаючи при цьому в ухвалі сутність та обґрунтування такого відновлення, суть винесеного у справі рішення. Саме ця ухвала суду про відновлення втраченого провадження і буде в майбутньому учасникам справи служити остаточним документом у справі. Наприклад, якщо особа бажає отримати дублікат рішення Донецького суду про поділ спільного майна, при цьому матеріали справи не були передані на підконтрольну територію, то в результаті відновлення втраченого провадження вона отримає не рішення суду, а саме ухвалу суду про відновлення втраченого провадження, де буде зазначено, що у втраченому раніше провадженні було розглянуто і вирішено по суті справу про поділ майна. Ця ухвала після набрання чинності є остаточною і може використовуватись як остаточний документ, що підтверджує факт поділу майна.

В свою чергу, Д. М. Моїсеєнко звертає увагу на проблему втрачених проваджень в судах, що перебували, чи зараз перебувають на непідконтрольній території. Так, громадяни не мають можливості отримати копії судових рішень по відповідних справах, а також, захистити свої права, якщо рішення суду не було ухвалене. Якщо територія згодом була деокупована, то заінтересована особа може звернутися до відповідного суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження, або продовжити участь у розгляді справи. Однак, якщо суд, який розглядав справу, продовжує перебувати на окупованій території, то алгоритм, передбачений чинним процесуальним законодавством, має певні вади. Мається на увазі наступне. Якщо, по справі було ухвалене рішення, або провадження у справі закрито, то заінтересована особа, відповідно до ст. 490 ЦПКУ, має звертатись з заявою про відновлення втраченого провадження в суд, що розглядав справу, як суд першої інстанції. В ситуації, що склалася, це суд, до якого розпорядженням голови Верховного Суду «перенесена» підсудність. Але, якщо позов поданий, а провадження не закінчене, то існує великий ризик, при поданні аналогічної позовної заяви до суду, який зараз має право розглянути цю справу, отримати ухвалу про повернення позовної заяви, оскільки судом вже розглядається позов до тієї ж особи, з того самого предмету та тих саме підстав. Для запобігання цьому, до такої позовної заяви мають бути додані докази того, що провадження втрачене. Однак, таким доказом є лише лист (довідка) того суду, який цю справу розглядав. Розуміємо, що отримати такий документ в суді на окупованій території майже неможливо, а спроби його отримати пов'язані з ризиком для життя та здоров'я зацікавленої особи [3, с. 369].

Якщо ж було втрачено матеріали не завершеного судового провадження, то потрібно подавати новий позов до суду. Важливо, що

на такий позов не буде розповсюджуватись п. 3 ч. 1 ст. 186 ЦПК щодо відмови у відкритті провадження з підстави наявності у провадженні цього чи іншого суду справи зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, адже ця справа вже не знаходиться у провадженні суду, тому що судове провадження було втрачене. У такому позові варто зазначити про втрачене судове провадження з посиланням на номер справи (дані наявні в ЄДРСР) [4, с. 88]. Таким чином, оскільки відновлення втраченого судового провадження не вирішує питання щодо суб'єктивних матеріальних прав та обов'язків осіб, а є судовим захистом процесуальних прав, які пов'язані із втратою судового провадження, законодавець виключив можливість відновлення судового провадження, яке було втрачене до закінчення судового розгляду. Це зумовлено тим, що особа в такому разі не позбавлена можливості реалізувати захист свого порушеного, оспореного чи невизнаного права або охоронюваного законом інтересу шляхом подання нового позову.

Отже, чітке регулювання цього питання безпосередньо вплине на ефективність цивільного процесу, сприятиме реалізації загальних засад цивільного судочинства. З огляду на масштабність війни на території України та характер руйнувань, в тому числі будівель суду, в майбутньому юридичній спільноті доведеться відновлювати не малу кількість втрачених судових проваджень, що буде значно ускладнювати представництво інтересів та захист прав осіб. Однак, завдяки даним, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень та іншим державним реєстрам це буде можливим.

Література:

1. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 23. Ст. 176.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст.492.
3. Моїсеєнко Д. М. Цивільне судочинство: доступ в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. № 71. С. 366–369.
4. Резворович К. Р., Щербіна Д. В. Цивільне судочинство в умовах воєнного стану. *«Молодий вчений»*. 2023 р. № 2 (114). С. 86–89.